

Kuningas Arthuri vallutusretk Sadamateatrisse

TEKST KERTTU PILISTE
LILJA BLUMENFELDTI KAVANDID
LAVASTUSELE „KUNINGAS ARTHUR“
FOTOD MARIS SAVIK

Veebruarikuus täieneb Vanemuise muusikalavastuste nimistu taas ühe barokkooperi võrra: Sadamateatris esietendub Henry Purcelli ooper „**Kuningas Arthur**“. Legendaarse Britannia kuninga seiklused jõuavad publiku ette kolme žanri koostöös. Muusikute kõrval astuvad üles ka draamanäitlejad eesotsas Raivo E. Tammega nimiosas, samuti balletitantsijad. Lavastuse muusikajuht on **Risto Joost** ning debüüdi ooperilavastajana teeb Vanemuise draamajuht **Tiit Palu**, koreograafia loob Vanemuise pikaajaline balletijuht **Mare Tommingas**. Lavastuse kunstnik on **Lilja Blumenfeld**.

**Vastab lavastaja
Tiit Palu:**

Sa pole kunagi varem ooperit lavastanud. Miks nüüd ja miks just Purcelli „Kuningas Arthur“?

Ettepaneku teha koostööd tegi muusikajuht Risto Joost. Pidasime paar aastat aru ja leidsime, et selleks võiks olla just „Kuningas Arthur“, sest peale imelise muusika on seal oma osa ka draamanäitlejatel ja tantsuartistidel. Olen ammu püüdnud ooperikunstiga sõbraks saada, kohati on see olnud küllalt kirglik suhe, milles on määrav roll nähtud ooperite helikeelele ning lavastuslikul teostusel. Minu jaoks tähendab ooper ülevust ja kõrgendatud tundeid, mitte olmelisust või tavasuhete ümberjutustust. „Kuningas Arthuris“ on olemas kõik see, mida ooperilt ootan. Muidugi tunnen ärevust, sest minu jaoks on see esimene kokkupuude muusikateatri kõögipoolega. See on barokkooper, milles juba algupäraselt on oma koht ka sõnateatril.

„Kuningas Arthuri“ libreto kannab endas väga spetsiifilist poliitilist allegooriat. Mis vormis see nüüd Eesti teatrilavale jõuab?

Jah, see on allegooria, mille publik 1691. aastal lennult lahti harutas ja küllap ka nautis. Ooper on kirjutatud tollasele kuningale ja õukonnale meeldimiseks, sest nemad maksid selle eest. Sel ajal toimus dünastiate ja usudogmade võitlus, seda süžee järgibki. Tänapäeval seda samasugusena taas esitada pole mingit vajadust, muusikanumbrite vahel on originaalis kohati kuni kümme lehekülge dialoogi. Ooperiõhtu veniks siis viie-tunniseks. Nendel kaalutlustel olen teksti radikaalselt kärpinud ning esikohale jätnud muusika. Sellegipoolest on olemas hea ja kurja võitlus ning lugu, mida näitlejad veavad. Muusikanumbrite vahel on ka dialoogi.

Tegemist on kolme žanri ühisprojektiga. Ooperilauljate ja orkestri kõrval on lavastuses ka draamanäitlejad ning balletitantsijad. Milliseid väljakutseid ja võimalusi see pakub?

Draamanäitleja ja lauljate laval kohalolekud on erinevad, sest need on psühholoogiliselt erinevalt täidetud. See on seotud eri žanrite spetsiifikaga

ja väljaõppega. Arvan, et need kohalolekute eri kvaliteedid loovad pingevälju ning sinna tekib kunstiline nihe. Algupäraselt oli muusikaartistide ja näitlejate vahekord barokkooperis lahendatud nii, et näitlejad kehastasid surelikke tegelasi ja lauljad jumalaid. Sellele oleme muidugi truuks jäänud. Kaasa teeb tantsupaar, kellel on mitu iseseisvat numbrit, kuid kes on integreeritud ka muudesse stseenidesse. Üks hea põhjus „Kuningas Arthuri“ lavale toomiseks seisneski selles, et seal on ühendatud kõik kolm Vanemuise žanrit.

Lavastuses segunevad tänapäev ja müütiline maailm. Kas ja kuidas tänapäeva hoomamatus, mürarikas inforuumis elav inimene üldse müütidega suhestub?

Me elame lugude maailmas, olgu need siis reklaamid meie ümber või telesarjad või perepärimused. Me usume, et tasub olla pigem hea kui halb ja et heated saavad lõpuks tasutud ka siis, kui me näeme, kuidas jõud ja kurjus igapäevaselt ruulivad. Müüdid on vajalikud, sest annavad meile elus tuge. Minu meelest on meie ajal kõige suurem puudus ülevusest, argielust kõrgematest mõtetest, mis looksid pidevuse pisisjade kohale. Nii palju on madalust ja ekslemist tühisustes, et mõnikord võib maad võtta tunne, et selleks olemegi loodud ja muud olema ei peagi. Kui mõtlen ooperist kui kunstiliigist, siis just ooperis on võimalik luua ülevust. Kui see ei hajuks kohe peale etendust, vaid tuleks inimesega teatrist kaasa ja hoiaks sammu mõnda aeg kerge, siis oleks ka meie ülesanne „Kuningas Arthuriga“ hästi täidetud.

Minu jaoks tähendab ooper ülevust ja kõrgendatud tundeid, mitte olmelisust või tavasuhete ümberjutustust. „Kuningas Arthuris“ on olemas kõik see, mida ooperilt ootan.

Kui sõnamängu mängida, siis barokist kasvas välja rokkmuusika, ka popmuusika. See on ehk kõige lähedasem klassikalise muusika vorm tänapäeva kuulajale, kes on harjunud tarbima hästi erisugust muusikat.

**Vastab muusikajuht
Risto Joost:**

„Kuningas Arthur“ on kahe hooaja jooksul juba teine barokkooper, mis lavale jõuab. Mis barokkmuusika ja barokkooperi juures tänapäevani inimesi kõnetab?

Barokkmuusika on minu arvates siiani säilitanud otsekontakti inimese meelte ja soovidega, sõltumata sellest, et nii palju aega on möödunud. Barokist kasvas välja kogu edasine muusikaajalugu. Kui sõnamängu mängida, siis barokist kasvas välja rokkmuusika, ka popmuusika. See on ehk kõige lähedasem klassikalise muusika vorm tänapäeva kuulajale, kes on harjunud tarbima hästi erisugust muusikat. Need harmoonilised mudelid ja struktuur on kergesti hoomatavad, võimaldades muusikal lihtsasti kuulajani jõuda.

„Kuningas Arthuri“ valimiseks repertuaari oli mitu põhjust. Tartu publik mäletab veel väga hästi Purcelli „Haldjakuningannat“, mis 2011. aastal Sadamateatris esietendus, ja on seega Purcelli muusikaga kontaktis. Tahtsin ka, et Vanemuise ooperiliteratuuris oleks itaalia keele kõrval mõni teinegi võõrkeel. Inglise keele abil saame pakuda teistsugust kõlmaailma nii lauljatele kui publikule.

Kõige olulisem põhjus selle ooperi lavale toomiseks on võimalus teha kolmežanrilavastus. Otsisime Tiiduga juba ammu mingisugust ühisosa või kokkupuutepunkti, nüüd leidsime selle – „Kuningas Arthuri“, mille Tiit lavastab. Ooperisolistide, koori ja orkestri kõrval teevad kaasa draamanäitlejad ning ka ballett. Meil ei ole repertuaaris just väga arvukalt kolmežanrilavastusi. See lõimumine on meie tugevus, mida tahame „Kuningas Arthuris“ ära kasutada.

Kui Wagneri ooperid on eriti suureks väljakutseks lauljatele, siis kas barokk nõuab rohkem lauljatelt või orkestrilt?

Barokkmuusika on kõigile nõudlik, see vajab puhtust, selgust, stiilitunnetust. Õnneks meil on olemas võimekad lauljad, kes seda tasakaalu hästi tajuvad. „Kuningas Arthuriga“ jätkub barokkmuusikale omane kontratenorite traditsioon, kuna kaasa teevad Martin Karu ja Ivo Posti. Muide, Henry Purcell oli ise ka kontratenor.

Orkestril on seekord natuke väiksem väljakutse, sest meil on juba repertuaaris üks barokkooper, Händeli „Julius Caesar“. Ka Mozarti ja Haydni muusika ei ole neist tegelikult väga kaugel. Mul on meie praeguse repertuaari üle väga hea meel. Koorile on Purcelli teos põnev katsumus: laulda vanas inglise keeles puhta hääldusega on omaette katsumus. Lisaks tuleb olla stilistiliselt ajastutruu.

Kuidas võrdleksid Händeli ja Purcelli muusikat? Kumma looming on sulle sümpaatsem?

Mulle on mõlema helilooja muusika väga sümpaatne. Kui alustasin oma lauljateed, siis esitasin palju Henry Purcelli muusikat. Olen ka palju Händelit laulnud. Henry Purcell on mulle väga hingelähedane. Tema soololaulud ja ooperiaariad on olemuselt kuidagi kaeblikud ja inglaslikult vaoshoitud, kuid samas väljendusriikka maneeriga. Inglise keel annab muusikale palju juurde, luues hoopis teistsuguse kõlmaailma.

Barokkmaailma võlu ja sarm – klavessiin, teorb ja kontratenorid – on „Kuningas Arthuris“ samamoodi olemas nagu Händeli „Julius Caesaris“, mis möödunud hooajal Elmo Nüganeni lavastatuna esietendus. Erinevus seisneb selles, et Purcell oli varabaroki helilooja. Händeli muusika kuulub baroki ja hilisbaroki alla.

„Kuningas Arthuris“ on kaunid meloodiad ning kaasahaaravad karakterid, see on hästi kontrastiderohke ja seal on palju ilu. Muusika kõnetab kuulaja hinge otse, ilma filtrita ning tegeleb kõigi inimlike tunnetega kõige naturalistlikumal moel. Selles ooperis on ka palju soolomuusikat: lisaks lauljatele kuuleb soliste orkestrist. Tegu on ääretult mitmekülgse teosega. Arvan, et publikule on see käesoleva hooaja üks põnevamaid lavastusi.